

בעצתך תנחני

גליון שבועי להתבוננות בפרשת השבוע ועבודת ה'

מהותו של פורים

למה יש מצוה להשתכר?

פורים הוא חג לא כל כך שגורי, קצת יוצא דופן בין כל החגים.

בכל חג יש מצוות מיוחדות שמטרתן לגרום לנו לקדושה והתעלות, התרוממות טפח וטפחיים מעל האדמה. ישיבה בסוכה מוציאה אותנו מהבית למקום מיוחד, דירת עראי. תקיעת שופר מזעזעת את אמות הסיפים וגורמת לנו להעצור ולחשוב קצת על עצמנו ועל תפקידנו בעולם. אכילת מצה גורמת לנו לשבת ולספר על יציאת מצרים, לעשות משהו אחר מאשר כל השנה. לכל מצוה יש ניחוח מיוחד, חוויה מיוחדת בפני עצמה.

מה מצוות היום המיוחדת לפורים, הנקודה המרכזית והמאפיינת של פורים? לא פחות ולא יותר - להשתכר. לא יאומן. הרי שכרות היא איבוד הדעת, סוג מסוים של התפרקות. איך היא הפכה למצוה? אמנם, בוודאי יש להיזהר לא להשתכר יותר מיד, ולא להגיע לחטאים חלילה, וכפי שכבר הזהירו הפוסקים. אבל סוף סוף המצוה עומדת בעינה, יש צורה מסוימת לפורים, של שמחה חסרת מעצורים. איך מבינים מצוה כזו?

מצוות היום המרכזיות

ארבע מצוות היום מחולקות לשני חלקים מרכזיים.

החלק האחד הוא השמחה. יש מצוה לשמוח ולעשות משתה, וצורת השמחה והמשתה היא באופנים מסוימים – לשמוח זה עם זה, על ידי משלוח מנות של אוכל לחברים ולמשפחה, ועל ידי שיתוף האביונים בשמחה. בעצם מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים הן חלק ממצוות השמחה והמשתה. גם במגילה זה מופיע בצורה כזו: "לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים".

החלק הנוסף הוא – לספר את הסיפור שבגללו אנחנו שמחים, ואת זה אנו עושים בקריאת המגילה.

אם נתבונן במגילה, נראה שכל כולה היא סיפור, סיפור ותו לא. היא לא דומה לכל הקריאות שאנחנו קוראים במועדים, שבהן אנחנו מדברים על מצוות ה' ועל הקשר שלנו איתו. אנחנו פשוט מספרים סיפור, סיפור על מה שקרה לנו בעבר, כיצד היינו בסכנת מוות וניצלנו ממנה בסייעתא דשמיא, ותו לא. אפילו שם ה' לא מוזכר במגילה. המגילה היא איגרת, ויש הלכות הנובעות מכך שהמגילה צריכה להיות איגרת (כגון – שאם חיסר בה אותיות יצא, כי אין להקפיד על כתיבתה). היא כביכול לא ספר תורני, אלא איגרת המגוללת את הסיפור.

במילים אחרות: הקב"ה מצוה עלינו בפורים לספר את הסיפור שקרה לנו, ולשמוח על כך שמחה גדולה ומתפרצת עד כדי שכרות. זה כל ענינו של היום, אין בו מצוות נוספות (מלבד כולל פורים, כמובן...). הדבר צריך ביאור, מה בעצם הקב"ה רוצה בזה.

צורת הקשר בינינו לבין ה'

לכאורה נראה שפורים בא לטפל בנקודה מאוד מרכזית בחיים שלנו, ובמהות הקשר שבינינו לבין הקב"ה.

הקב"ה הוא אבא שלנו, אבא של כל כלל ישראל. הוא בחר בנו להיות בנים אהובים לו, ולקיים את רצונו. כרתנו איתו ברית במעמד הר סיני, להישמע לו ולקיים את תורתו.

מה קורה כאשר חלילה אנחנו לא עושים זאת? אנחנו מקבלים עונשים, ולא עונשים פעוטים. האם אהבתו אלינו ממשיכה גם במצב כזה?

כל אחד מאיתנו, כהורה לילדים וכילד להורים, יודע שהדבר הכי בסיסי ביצירת קשר בין הורים לילדיהם הוא – שהאהבה לא תהיה תלויה בדבר. כל אדם אוהב את בנו גם אם הוא לא משיב את רצונו. "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונהרות לא ישטפוה". אם חלילה האהבה תלויה ומותנית אך ורק בהתנהגות ראויה, בהליכה בתלם – היא לא אהבה אמיתית.

מה המקום שלנו מול הקב"ה בסוגיא הזאת? מה הוא חושב אלינו כאשר אנחנו מאכזבים אותו?

כתב לי פעם בחור ישיבה :

"יותר נוח לאדם לדחות מדעתו את הקשר עם ה' והיחס איתו, כי איזה סוג קשר זה כשאני באופן מתמיד מרגיש בוגד? ההרגשה היא שעד שלא נהיה מושלמים בכל התחומים - הקשר מצדינו פגום".

מה באמת התשובה לשאלה הזו? מה מהותו של הקשר שלנו עם ה'?

המבחן לשאלה הזו הוא מה קורה כאשר עם ישראל נמצא בסכנה קיומית, ומעשיהם לא מצדיקים ישועה מיוחדת. אם אהבתו של הקב"ה תלויה בדבר חלילה – הוא לא יושע במצב כזה. ואם אהבתו היא אהבת אב לבנים – הוא יעמוד לימין בניו, כי אחרי הכל אבא הוא אבא. אבא שבנו חולה – הופך את העולם בכדי להביא למיטתו את טובי הרופאים, גם אם הבן הזה לא בדיוק עומד בציפיות.

מה באמת הנהגתו של הקב"ה ביחס אלינו במצבים כאלה?

התשובות בחטאי המדבר

לכאורה השאלה הזו עמדה בבסיס של הטעות של עם ישראל בחטא המרגלים. עם ישראל האמין למרגלים ולא רצה להיכנס לארץ ישראל, מתוך אמירה מאוד מוזרה, ממש בלתי מתקבלת על הדעת. כך הם אמרו: "בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים, לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו" (דברים א כז). מהיכן מגיעה מחשבה כזו?

החפץ חיים (שמירת הלשון על התורה, פרשת שלח) שופך את האור על התמונה. הוא כותב שחטא זה נבע ממחשבתם שהקב"ה לא נותן בחינם. בשביל לזכות לקיום ההבטחה לרשת את הארץ צריכים להיות צדיקים, ואנחנו הרי לא צדיקים. הרי לא מזמן עשינו עגל ונכשלנו בבשר תאוה. אנחנו נפלנו במבחנים, אכזבנו את הקב"ה – ועכשיו הוא יפרע את החשבון. לא נשרוד את המלחמות.

לכאורה זו נשמעת טענה מוסרית נכונה מאוד. מה לא נכון בגישה הזו?

החפץ חיים שם מגלה את הסוד :

הקב"ה הוא אבא, אבא אוהב בלי סיבות חיצוניות. הוא רוצה לעזור לך לא בגלל שאתה נותן לו שירות, אלא בגלל שאתה בנו. גם הקב"ה מתייחס אלינו כך: אוהב בלי תנאים, ועוזר בלי תנאים. הוא לא נותן עזרה כי מגיע לך, אלא כי הוא אוהב אותך. כלשונו של החפץ חיים שם :

הקב"ה אינו מדרק על האדם לומר 'אושיעך רק באופן שתהיה צדיק', רק אומר לו 'לא אושיעך אם תהיה מורד'. וכל זמן שאין אדם מורד בקב"ה לעקור מצוותיו בכוח – יוכל לקוות לכל טוב.

הטענה על עם ישראל לא היתה על כך שהם לא מספיק מדרקים בהלכה, או לא מספיק נכנעים לקב"ה. להיפך, הטענה היתה על "עודף פרומקייט". על חוסר אמון, על מחשבה שהקב"ה לא באמת אוהב אותנו, אהבה אמיתית של אבא לבן.

כי לפני כל הדרישות, יש מערכת יחסים, מערכת שאינה תלויה בדבר. אהבה של אב לבנים היא עזה כמוות, ורק מי שיש לו בנים בעצמו יכול לחוש אותה. הקב"ה קורא לנו בנים, גם כשאנחנו לא בסדר איתו.

אבא תמיד נשאר אבא.

יש לעשות הפרדה בין מערכת היחסים עם הקב"ה לבין מערכת הדרישות שלו. הוא דורש שלמות, זה נכון. עם זאת, הוא לא מפסיק לאהוב גם כשאנחנו רחוקים מהשלמות מרחק רב. אבא הוא אבא בכל מצב.

הסיפור של הושע הנביא

הגמרא בפסחים (פז.) מספרת על כך סיפור מטלטל. כדאי לקרוא בתשומת לב:

אמר לו הקדוש ברוך הוא להושע: 'בניך חטאו'.

והיה לו (להושע) לומר: 'בניך הם, בני חנוניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב, גלגל רחמיך עליהן'. לא דיו שלא אמר כך, אלא אמר לפניו: 'רבונו של עולם, כל העולם שלך הוא, העבירם באומה אחרת!'

אמר הקדוש ברוך הוא: 'מה אעשה לזקן זה? אומר לו: לך וקח אשה זונה והוליד לך בנים זנונים, ואחר כך אומר לו שלחה מעל פניך. אם הוא יכול לשלוח - אף אני אשלח את ישראל'. שנאמר, ויאמר ה' אל הושע לך קח לך אשה זנונית וכו'.

לאחר שנולדו לו שני בנים ובת אחת, אמר לו הקדוש ברוך הוא להושע: 'לא היה לך ללמוד ממשה רבך, שכיון שדיברתי עמו פירש מן האשה? אף אתה בדול עצמך ממנה'.

אמר לו: 'רבונו של עולם, יש לי בנים ממנה ואין אני יכול להוציאה ולא לגרשה!'

אמר ליה הקדוש ברוך הוא: 'ומה אתה, שאשתך זונה ובניך [בני] זנונים, ואין אתה יודע אם שלך הן אם של אחרים הן – כך, ישראל, שהן בני, בני בחוני, בני אברהם יצחק ויעקב, אחד מארבעה קנינין שקניתי בעולמי, וכו', ואתה אמרת העבירם באומה אחרת!'

כיון שידע שחטא - עמד לבקש רחמים על עצמו. אמר לו הקדוש ברוך הוא: 'עד שאתה מבקש רחמים על עצמך - בקש רחמים על ישראל, שגורתי עליהם שלש גזירות בעבורך'. עמד ובקש רחמים ובטל גזירה, והתחיל לברכן.

הקב"ה מצהיר ברורות, שגם לאחר שעם ישראל חוטא הוא לא מעוניין להפסיק את הקשר. בנים הם בנים! הקב"ה חפץ בנו לא כקבלני מצוות, אלא כבנים אהובים, בלי קשר למעשינו ודרגתינו הרוחנית. אין ספק שהוא דורש מאיתנו דברים רבים, וכשאנחנו לא עומדים בדרישות יש תביעות, ועל תביעות יש עונשים, אבל עם זאת – הבסיס של האהבה, העוצמה של הברית, לא נתון לשינוי ואינו מתערער בשום מצב.

נס פורים

סיפור המגילה מתרחש כאשר עם ישראל נמצא בשפל המדרגה, בסוף הגלות, לאחר שבעים שנה של התערבות בין הגויים. המצב הרוחני היה עגום. בתחילת בית שני אנחנו מוצאים את היהודים השבים מן הגולה ברמה ירודה, חלקם נשואים לנכריות, וחלקם לא מכירים מצוות בסיסיות. לשון הגמרא (סוכה כא.): "כמעט נשתכחה תורה מישראל עד שעלה עזרא מבבל ויסדה". גם מרדכי עצמו לא הצליח להקים ישיבה ולהעמיד תלמידים, כלשון הגמרא (קידושין נ:): "זו עילם שזכתה ללמוד ולא זכתה ללמד". במלכות פרס לא היה ביקוש לישיבות. היו תלמידי חכמים גדולים שהגיעו מארץ ישראל, אבל הם לא הצליחו להעמיד דור המשך. היהדות הלכה וגוועה.

בשלב הזה מגיע כורש ומציע למי שרוצה לעלות לארץ ישראל - לעשות זאת. ההיענות היא דלה, מאכזבת. חלק נכבד מעם ישראל בוחר להישאר בגלות. מספר כל העולים מסתכם בכארבעים אלף איש בלבד.

איכשהו מתחילים לבנות מחדש את בית המקדש, ואז מגיע אחשוורוש ועוצר את הבניה. העם הנשאר בבבל ופרס לא מראה סימני אבל משמעותיים, להיפך, הם מפנים עורף, על ידי השתתפות בסעודתו של אותו רשע, שביד אחת מונע את המשך בניית בית המקדש, וביד השניה חוגג את הניצחון על היהודים ומוציא את כלי המקדש ומשתמש בהם.

כאן הקב"ה עוצר אותם בשניה האחרונה לפני ההתרסקות, ומעמיד עליהם את המן. המן מטלטל אותם כדבעי ומזכיר להם שהם יהודים, שהם לא חלק מהאומה הפרסית, שהבית האמיתי שלהם הוא לא כאן. יהודי תמיד נשאר יהודי.

האמת היא שכבר כאן ניתן להיווכח בעוצמה של הקשר עם הקב"ה. הוא לא אומר לעם ישראל "לא רוצים - לא צריך". הוא לא מקבל את דבריו של הושע לפני כמה מאות שנים: "כל העולם כולו שלך הוא, העבירים באומה אחרת". לא. הוא לא מוותר על עם ישראל. הוא מעלה לגדולה את המן, ובתהליך ארוך הוא מביא את עם ישראל למצב שבו הוא מתפקד וקולט שהוא עם בפני עצמו, עם נבחר ונצחי, כלשון הנביא: "חי אני נאום ה', כי ביד חזקה ובחימה שפוכה אמלך עליכם".

אבל זה לא נעצר כאן. הקב"ה לא משאיר את עמו חביבו בסכנה. ברגע שבו הם קולטים שהם יהודים, ברגע שהם מפסיקים להפנות עורף – זה מספיק בשביל להפוך את הגלגל ולהציל את היהודים. לא מצינו שעשו תשובה המונית לפני שנעשה הנס, לא מצינו התחזקות מיוחדת במאה ברכות או בשמירת הלשון. רק לאחר שנעשה הנס כתוב "הדור קיבלוה מאהבה". כי נס פורים נעשה מתוך אהבה ללא תנאי. בנס של פורים הקב"ה גילה שהוא חפץ ביהודים כמות שהם, גם כשהם חוטאים, גם כשהם במצב ירוד. כשעם ישראל גילה כמה הם אהובים לפני ה' הם הגיבו בהתאם וקיבלו את התורה מאהבה, הם השיבו אהבה תחת אהבה.

שמחת פורים

השמחה של פורים שונה מכל שמחת החגים. בכל חג יש התעלות רוחנית שמיוחדת לחג המסוים הזה, ובה אנו שמחים. בפסח יש השפעה של חירות, חירות הגוף והנפש, ואנחנו שמחים עם הקב"ה בצורה שמבטאת רעיון של חירות. בסוכות יש שמחה של כניסה תחת כנפי השכינה, מבט אחר על החיים, ואנחנו משרישים את המבט הזה על ידי ישיבה בסוכה ונטילת ארבעת מינים. בשבועות יש שמחה בתורה שניתנה ביום הזה, ואנחנו שמחים עם התורה.

בפורים אין לשמחה אופי מסוים, אין לה כלים מסוימים שניתנו כדי לכוון אותה. השמחה של פורים היא שמחה ותו לא, שמחה ללא גבולות. נצטוונו לשנות כדי להגביר את השמחה. נצטוונו לשלוח מנות לחברים ולמכרים כדי להגביר את החגיגה. במה שמחים? זו כביכול שמחה ללא סיבה. שמחה על עצם הדבר שאתה קיים.

לשון הגמרא במגילה הוא, שההודאה בפורים היא על ההצלה ממות לחיים. השמחה היא על עצם החיים. בפורים אנחנו לא שמחים בדרגות הרוחניות, אנחנו שמחים בזה שאנחנו קיימים! בפורים הקב"ה גילה שהוא חפץ בעצם הקיום של עם ישראל. בנים אתם לה' אלוקיכם, ואבא רוצה את הבן שלו חי. כמובן חשוב לו מאוד, קריטי עבורו, שיהיה גם צדיק, ובעל מידות טובות, ותלמיד חכם אמיתי. אבל לפני הכל הוא רוצה אותו חי! בפורים הקב"ה הראה כמה הוא אוהב את עם ישראל בלי סיבה, אהבה שאינה תלויה בדבר. האהבה הזו היא הסיבה האמיתית של סוד נצחיותנו.

בהתאם לכך, נקבעה הצורה של מצוות היום. המצוות של פורים אינן עוסקות בהתעלות בנושא מסוים, אלא בשמחה על עצם מה שקרה כאן, שמחה על כך שרצו להרוג אותנו ולא הצליחו. שמחה זו אינה תלויה במעשים כל שהם, באכילת מצה או בשיבה בסוכה.

היא שמחה בעצם המציאות, ולשמחה זו יש צורך בשכרות קלה, שבה אדם שמח בלי קליפות ובלי מסיכות. השמחה של שכרות היא שמחה על עצם הקיום, על החיים עצמם.

השמחה של פורים זאת לא שמחה שדורשת מחשבה והתכנסות פנימה, אלא שמחה פורצת, שמשתפים בה אנשים נוספים. בפסח למשל לא נצטוונו לשלוח מנות, אלא להיפך: לעשות את השמחה בבתינו פנימה, כלשון הפסוק: "לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה". בפסח הקב"ה רוצה שנצא לחירות, שנכונן בנו חיים של חירות. לשם כך עלינו להתבונן בתוכנו פנימה, שנבנה את החיים שלנו עם המעגל המשפחתי המצומצם שלנו. שנכונן חיים אמיתיים, ללא שעבוד לעכירות העולם הזה אלא עם חירות פנימית ועמוקה. לשם כך לא כדאי להתפזר, אלא להיפך – להתכנס ולהתבונן.

אבל בפורים הוא רוצה שמחה, שמחה מתפרצת, שנובעת מעצם קיומנו. לשם כך אנחנו צריכים לשתף אנשים נוספים, אחינו לאותה חוויה, בנים לה' אלוֹקינו, ששמחים גם הם על עצם הדבר שהם יהודים. שהם חלק מהעם הנפלא הזה שחי לנצח וקיים לעולם. לכן המצוה היא על שמחת משתה, שעושים אותה יחד, במשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים.

העולה למעשה

פורים הוא יום די קצר, כל שנה, ובפרט בשנה זו. הוא מאופיין בהמון בלגן, צבע ורעש. הוא באמת לא זמן להתבוננות עמוקה ורצינית. בדרך כלל אנחנו מקפצים בו בין מטלה למטלה, עד שמתיישים לסעודת היום.

לאור הדברים האמורים, לא מצופה מאיתנו להתבונן לעומק יותר מדי, אלא פשוט לשמוח.

ראשית כל יש לחוות את הקריאה של המגילה כסיפור. להיכנס לאוירה של הסיפור, לנסות להרגיש את המאורע שבו פתאום עם ישראל עומד למות, והמהפך המהיר לכיוון השני. לשמוע את המגילה כסיפור מוחשי. בסך הכל לא מדובר כאן על "מרדכי ואסתר" מנותקים מהעולם שלנו, אלא על אבות אבותינו לפני כאלפיים וארבע מאות שנה. אנשים מציאותיים עם שני רגלים על הקרקע, שהיו בסכנת חיים ונושעו ממנה בנס.

קריאת מגילה בצורה כזו אמורה למלא אותנו בשמחה, לחדד לנו את הזיכרון שיש מי שאוהב את עם ישראל ועומד לצידו בכל מצב, מאז ועד עתה, ולתת לנו תחושה שכמה טוב להשתייך לעם הזה. הברכה בסוף המגילה היא סוג של סיכום: "הרב את ריבנו והדן את דיננו ונוקם את נקמתנו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו והנפרע לנו מצרינו". וחתמת הברכה היא סיכום של הסיכום, בשתי מילים: "הא-ל המושיע". זו ההגדרה.

ואנחנו חוזרים הביתה, ושמחים שאנחנו יהודים, ושאנחנו חיים וקיימים אחרי כל כך הרבה שנים, וחיים בארץ הקודש, תקוות כל הדורות, בין אחים יהודים כמונו. ואז שולחים משלוחי מנות למכרים ושכנים, עם מילים מפרגנות, עם תחושה שמלווה את המעשים: כמה טוב להיות יהודי, להיות חלק מהסיפור הנצחי.

ובהמשך היום מתיישים לסעודה, עם יין, עם התבססות שמשחררת קצת את המחסומים ומאפשרת להרגיש את השמחה הפשוטה והטהורה על יהדותנו ועל קיומנו הניסי.

השמחה בשנה זו

הליווי המיוחד שהקב"ה מלווה את עם ישראל בא לידי ביטוי בהזדמנויות רבות, שמי שעוקב אחריהן מתמלא בשמחה על מזלו הטוב להיוולד יהודי. בתקופה זו אנחנו בעיצומה של התרחשות מפעימה: החיסונים.

העיר לי אחד הקוראים שהקישור החוזר ונשנה לעניני הקורונה קצת מוזר בעיניו, קצת מזכיר לו את דרשני השמחות שמסיימים כל ווארט על הפרשה ב"החתן שלנו" ... אבל מה אעשה, שלפעמים באמת הקשר לעניני השעה פשוט זועק ולא נותן מנוחה.

כאשר כל העולם מבוסס בבין הקורונה, ועם ישראל יוצא על כנפי השכינה על ידי חיסונים, זו הארת פנים מדהימה. ההסבר היחיד הוא שבנים אנחנו לה' אלוֹקינו והוא נושא אותנו על כנפיו. אנחנו חווים הארה שמוכיחה לנו בפעם המי יודע כמה שיש לנו אב אוהב, שמושיע אותנו פעם אחר פעם, ללא גבול וללא תנאי.

להצטרפות לקבלת עלון שבועי במייל, שלח מייל לכתובת: b0548407520@gmail.com

להורדת מאמרים משבועות קודמים, לחץ כאן: <https://baatzatcha.co.il/>